

"LUCEAFĂRUL"

22 OCT 2019

SCHILLER

5 JUN 1973

INSEMNAREA DIVERSELOR CASTIGURI

Toate Castigurile sunt platibile in bani (aur) fara intarziere.

1	Premiu	600000
1	Castig à	400000
1	» »	200000
2	» »	100000
1	» »	90000
2	» »	80000
1	» »	70000
2	» »	60000
1	» »	50000
1	» »	40000
5	» »	30000
3	» »	25000
8	» »	20000
8	» »	15000
36	» »	10000
67	» »	5000
3	» »	3000
437	» »	2000
803	» »	1000
1528	» »	500
140	» »	300
34450	» »	200
4850	» »	170
4850	» »	130
100	» »	100
4350	» »	80
3350	» »	40
55000	Castig si Premiu in valoare de	14.459,000

Invitînd cu onoare, pentru participarea la curînd apropiata a XVI. Loterie, atragem în deosebi atenþiunea cã la nici o altã Loterie nu se aflã ast-fel de ŞANSE colosale de a putea dobîndi cîştiguri însemnate ca la Lotãria de clasã Regalã Ungarã.

Totalul sumei pentru losurile emise se urcã la:
Coroane 14.459,000, lei 16 mil.

o o Care se urcã la principalul cîştig de: o o

UN MILION COR.

aproape Lei 1.100,000.

o o o Preþul Losurilor pentru clasa I sint: o o o

Pentru un sfert Los lei 3,15 bani

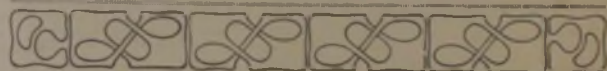
Pentru un jum. „ „ 6,30 „

Pentru un întreg. „ „ 12,60 „

Planuri gratuite. Liste oficiale de trageri, trimitem imediat dupã trageri. Rugãm a se face comenzile cit mai curînd posibil, cel mai tîrziu pînã la 12/25—13/26 Mai cînd începe tragerea.

Banca A. Gaedicke
BUDAPESTA.

Impreunã cu comanda sã se binevoiascã a ni se trimite costul cuvenit prin Mandat poştal, sau în scrisori recomandate, bacnote româneşti sau cupoane. — Corespondeþã în l. romãnã.

SCHILLER LA ROMÂNÎ.

(Scrisoare către redactorii «Luceafărului».)

București, 15 Martie, 1905.

Domnilor redactori!

Dorința D-Voastră de a publica ceva despre acei destul de mulți Români, care au tradus mai întâiu în limba noastră pe Schiller, n'o pot mulțami deocamdată așa pe cum aș dori. Nefiind sfirșite cercetările mele nu pot fi nici date, nici primite, de cit drept un fragment dintr'o lucrare, la care nădăduesc, că mă voi întoarce cindva. Oricum, o amintire pioasă a celor ce dintre noi au îneles mai curind frumșețile poeziei germane și a celor ce au simțit că avânturile geniului și voinței lui pot duce și că-i bine să ducă după sine și generațiile românești, se va găsi în rindurile ce urmează.

Deși s'ar părea firesc, din pricină apropierea geografice și culturale, ca numele lui Schiller să se găsească pomenit mai întâi la scriitorii din Ardeal, totuși contrarul este adevărat. El apare mai întâi în Muntenia; firește, mai întâi în limba sa: Cine-ar fi fost vrednic și atât de îndrăzneț să-l traducă în românește pe vremea lui Vodă Caragea?! Tradiția ne-a păstrat-o Nic. Filimon, care ne-a spus pela 1863, că între piesele care au «întîmpinat o primire mai favorabilă» în teatrul german din București, pe care-l proteja Domnița Ralu, fiica lui Caragea, erau pe lângă Faust, și *Briganzii*. Acel teatru german, de mare însemnătate, s'a închis înainte de revoluția lui Tudor Vladimirescu, Hoții lui Schiller se daseră deci într'o epocă, în care aspirațiile politice și naționale începuseră a clocoti destul de sgomotos și la noi; efectul lor anume? — nu l-a descris nimeni.

Pe la 1821 trăia încă în floarea vârstei, în Moldova un poet, care era de mult celebru: Costache Conache, cel mai talentat poet al poeziei galante românești. Și el știa ceva despre Schiller. Este drept că-l pomeneste abia la 1837 și că nu vorbește de operele lui, ci numai de limba lui populară înțeleasă de toți, dar probabilitatea că l-a cunoscut, nu-i de înlăturat, deși de inspirat — nu s'a inspirat dela el.

Pe aceeași vreme se ridicaseră în vederea lumii în București Iancu Văcărescu, și în Iași G. Asachi, care studiaseră la Viena și cunoscuseră literatura germană. Nici unul nu a dat vre-o deosebită atenție lui Schiller. Cel dintîi, un respectabil diletant poetic și filosofic se mulțamia cu

Vol sintei Rafael, Byron,
Petarca, Mozart, Goethe,
Modele d'arte de nalt ton,

și se mulțamia cu Metastasio, Corneille, Racine, Gentil, Cervantes, Lebrun și alții — seria esie destul de lungă; pe Schiller — nu l-a popularizat. Asachi era în literatură un ilustru neînțelegător; el se mulțamia de ocamdată cu A. Kotzebue și C. Pichler.

Drept este, — și trebuie s'o spunem, — că în jurul lui, și de bună samă și spre plăcerea lui, se cultiva și la Iași Schiller. Amicul său (pînă la o vreme) G. Săulescu îl traducea. Într'un manuscris al acestuia am găsit d. e. *Amicia, Damon și Pintias*, un fel de schingiuire a celebrei balade. La un examen al Academiei Mihăilene Albineț și M. Viltemescu prezentară traduceri din Schiller, ca lucrări de sirguință particulară. Pînă în acest timp și în aceste regiuni ajuns și rădăcinile aceluia interes, ce i-l dedica mai apoi (1855—1857) lui Schiller G. Melidon, care a tradus baladele *Cassandra, și Hero și Leandro*. Tot acestui cerc (Asachi?) este de atribuit o traducere anonimă (și foarte proastă) a lui *Hector und Andromache*, publicată sub titlul *Din Iliada lui Homer* în Calendarul institutului Albinei (1850).

Un nou îndemn veni dela un om, care nu era literat, dar care știa să agite pe literați ca nime altul. Acesta înțelesese, că scopurile sale politice pot fi bine servite de spiritul lui Schiller și se așternu să-l traducă el însuși. Este Ioan Câmpineanu. El tradusesse (pe la 1834) *Intrigă și amor*; la 1836 traducerea era gata de pus sub tipar. Ea fusese făcută pentru teatrul societății filarmonice. Nu știu dacă-i de

crezut, că piesa s'ar fi reprezentat în această traducere. Boliac a afirmat odată, și vag, la 1863, că Schiller s'a jucat în teatrul român.¹⁾ Sigur este, că în acel timp — la 1835 — o trupă germană juca în București pe Maria Stuart, Don Carlos și Hotii. Se poate că în amintirea sa tîrzie Boliac confunda la 1863 aceste reprezentări cu cea românească, despre care nu găsesc alte urme că s'ar fi dat. În tot cazul, în acest timp 1835—1836 cunoștința cu Schiller făcea progrese în București.

Un impuls pornit din sinul tinereții de atunci — al generației ce avea să facă mai tîrziu mișcarea liberală dela 1848 — se simți la Iași, slab, dar caracteristic. Dacă tinerii poeți n'ar fi murit repede, poate că impulsul s'ar fi întărit cu vremea.

Cogălniceanu venise adecă dela Berlin, a cărui viață literară îi era foarte bine cunoscută. W. Alexis îi fusese o călăuză bună. El venise cu gîndul de a reforma spiritele prin literatură. Schiller nu putea lipsi din încercările lui. În Alăuta românească, un supliment literar al Albinei lui Asachi (1838, Iulie—Septembrie) apărură câteva traduceri din Schiller; ele sînt iscălite de *Klmn* și sînt ale Cogălniceanului (*Inelul lui Policrat* și *Impărțirea lumii*). Aiurea copiez un fragment din a doua; aici dau numai trei versuri din întia poezie:

Pe nici unul din cei ce Joe
Impovără cu daruri nalte
Nu l-am văzut cu bun sfîrșit.

A propovădui teama de norocul prea mare, ca aici; a cere dar partea ta la suferință și luptă, a arăta cu mîndrie menirea artei (în cealaltă poezie); a vorbi astfel prin gura marelui poet german, era fără îndoială o dovadă, că Mihail Cogălniceanu înțelegea să aleagă părți caractéristice din Schiller.

La Alăuta lui Cogălniceanu colaborase cu cîteva versuri un amic al lui și al lui C. Negruzzi M. Cuciuran. Cuciuran a fost mai tîrziu și prietenul lui A. Russo și al lui V. Alexandri, deci scriitor așezat în centrul mișcării literare moldovenești. El avea o rudă, care studiase în Germania, unde fusese elevul lui Schelling; el însuși studiase la Cernăuți și Buda, unde-i priveghea Paul Vasici, și acesta un cunoscător al lui Schiller. Versurile din Alăută par a fi inspirate de Pegasul din plug al lui Schiller; alte, cîteva s'au inspirat dela poeziile amoroase ale lui Schiller; cîteva sînt traduceri. El a tradus *Incantarea de Laura*. Cit prețuia Cuciuran pe Schiller ca măestru al descripției poetice, reese din strofa următoare

Bucuria ce-ăduce a ta înfățișare
Gura n'o poate spune, pana n'o poate scrie,
Și nici cred că se poate a fi vr'un om în stare,
Schiller, Wieland sau Goethe sau altul oricare
A tale însușiri toate a le descrie.

Un alt prieten alui Cogălniceanu, mort ca și Cuciuranul, de tînr, a fost Alexandru Hrisoverghi. Tînr focos, iubitor de femei, s'a ruinat repede. Murea. Poate că trista lui soarte i-a făcut simpatică poezia *Tînerul la pîreu*, în care traducînd zicea:

Așa zbor zilele mele și se trec fără de urmă,
Ca acest pîrău ce curge...
Și tinerețele mele în floare se vestejesc
Ca florile din cunună...
Nu 'ntrebați pricina care se plîng cu amar mă face,
Toama 'n vrista înflorirei unei vieți ce n'are pace.

Hrisoverghi a tradus și *Mina*; traduceriile lui au fost făcute înainte de 1837; poetul a murit în anul acesta. Costache Negri asculta odată cu plăcere aceste traduceri. Imitînd metrul luat de Hrisoverghi, Negri se 'ndemnă să traducă și el *Tînerul la pîrău*, (pela 1836).

Dela Ioan Cîmpineanu pînă la G. Bariț din Brașov a sărit o schintee — la 1836, — a dragostei de teatru național, un foc nou, peste altul mai vechiu, acesta de pe cînd Bariț era încă la Blaj. Întors din București acasă, Bariț își face vînt într'o traducere din Schiller; ca și la I. Cîmpineanu și aici era vorba de *Intrigă și amor*. Prin August 1838 amicii lui făceau

¹⁾ Și Ar. Densusșeanu a afirmat într'un articol din Revista sa că Gh. Negrea a tradus între 1830—1840 pe Tell de Schiller.

abonamente la volumul ce-avea să apară în literatură latină; prin Noemvrie Gazeta anunța volumul; și în sfârșit volumul nu mai apăru. Publicul său nu înțelegea încă ce însemnau acest fel de încercări ale iubitului său gazetar; el își rezerva dreptul practizat și altdată, de-a înțelege ceva mai târziu. Stînd lucrurile astfel, autorii vor fi zis, că se vede pentru publicul lor s'a inventat rețeta *gutta cavat*. . . Și începură a picura din Schiller, sp' țerește, cîte puțin și des. Bariț publică fragmente din *Intrigă și amor*.¹ *Fiesko* *Don o Carlos*,² și *Maria Stuart*, «pericope», cum le zicea el. Și ntr'o notă dela 1839 spunea Ardelenilor că el alege «cu voia pericope de acelea, care cuprind idei ce te fac mai să ametești» și-apoi: «Trebuie să spuî, am cătră Shiller o foarte mare plecare; nu știu cum, de multeori îmi vine, să-i dau acea iubire și cînste ce o dăm uuiui tată, care ne-au n' scut și ne-au crescut».

Popularizarea lui Schiller începuse în Brașov încă dela Ianuarie 1838, cu «Fóe literară» Micul curent se întări cu sosirea în Brașov a lui A. Murășanu. Acesta era un suflet religios; patosul său are, ca și la Schiller, origini religioase; și el avea aspirații mari, ca Schiller: era firesc să-l iubească și el, ca și Bariț, ca pe un „tată”. Mai ales că-l cunoștea de tînăr elev. Intr'o polemică literară contra lui V. Babeș, cleric c. III. la Arad, îl citează la 1844. De tradus Murășanu îl traduce mai de mult; la 1839 Murășanu publică *Fakatoriul de rele din cînstea perduta*; dragos'ea veche i-l ține pe Schiller alătura, pînă tîrziu: la 1851, în Octomvrie, el dă *Vindătorul de pe Alpi*.

Bariț și Murășanu sunt Schilerianii de căpetenie ai Ardelenilor din acest timp. Le zic așa, deși bagajul lor literar este neînsemnat; iași și simțirea drept faptă. Cu un bagaj și mai mic mai sînt de amintit T. Cipariu, care numindu-se *** Z traduse *Vindătorul alpicesc*, *Dorul*, (Die Hoffnung), și *Tînărul la părâu*; apoi N. Tin cu Velia, profesorul de teologie dela Verșeț, cu *Speranța și Puterea muerii* (sic!); apoi I. I. Mány, profesorul dela Blaj. Toate traducerile lor sînt făcute între 1838 și 1846. Revista lui Bariț a publicat și mai tîrziu citeva din Schiller, d. e. la 1858, *Împărțirea lumii*; dar impresia. că în jurul lui Schiller se concentra o activitate mai întinsă și mai adîncă, decît era între 1838—1846, nu am mai avut-o.

Dacă adunăm silințele ce-am arătat mai sus în Muntenia, Moldova și Ardeal, ese o sumă frumoasă de muncă. Aunarea n'ar fi însă completă. În aceeași epocă se fac în Români ași citeva încercări

de-a-l ridica pe Schiller și pe scenă. În 1842 s'au dat la Iași, în nemește, fragmente din *Tell*; în 1845 s'au dat tot acolo *Robert, șeful bandiților* sau *Hoții* lui Schiller tr. de comisul Alecu Vasiliu, unul dintre colaboratorii «Albinei»; decît *Hoții* aceștia erau traduși din franțuzește, după Lamartilier.¹ Traducerea s'a publicat la 1847.

Dintre actorii ce au jucat notez pe Teodorini cu nevastă-sa și pe Lucian.

Un punct culminant în propaganda pentru Schiller era să fie și la noi anul 1959, anul aniversării de o sută de ani a nașterii lui. N'a fost ce trebuia să fie.

Tochmai decenii dinaintea acestei serbări se prezintă foarte sărac în date relative la soartea operelor lui în România. O speranță deșartă fusese planul lui D. Bolintineanu (1858) de-a publica o bibliotecă clasică, în care să figureze și poetul Schiller. Planul nu s'a realizat. Dela această dată pînă în urmă la 1850 nu mai găsesc decît următoarele știri. Pela 1852 sau și mai înainte vr'un Neamț sau vr'un Ovreu din Moldova încearcă a traduce Clopotul, sub titlul *Cântul dela clopot*. La 1853, tot din Iași, aflu dintr'o gazetă, că Luiza Müller nu era o vechie «cunoștință a publicului ieșan», care o asculta în acest an ca operă. La București însă *Intrigă și amor* s'a jucat cîtiva ani mai tîrziu sau, cam tot pe atunci. C. C(aragiali?) vorbește la 1857 că această piesă de Schiller este dintre cele ce a lăsat «suveneri neșterse în inimile Românilor.» Este cu puțință, ca piesa să se fi jucat după un text al lui Sim. A. Michălescu, publicat de librarul G. Ioanid la 1852. Michălescu, o nulitate literară, un foarte harnic traducător, îl talmăcise după Al. Dumas. După acelaș text s'a jucat și mai apoi, la 1858, în 14 Ianuarie. Efectul va fi fost acelaș ca mai de mult, decind, și cum spunea C. Caragiali. Afta. Poate că de altădată voi putea spune mai mult și despre acest deceniu, deși mă cam îndoiesc. Astfel sosi anul 1859.

Din serbarea dela 1859 a rămas mai mult timp în amintirea noastră o odă: «un suspin eșit dintr'un suflet înneat de amărăciune»; —

CASA NATALĂ.

¹ «Aceștia sînt oameni răi, ticăloși, care să înfiorez auzind un cuvînt cald, inimos. . . » etc.

² «Acum dă-mi un om bun, Provedință . . . » etc.

¹ «I. H. F. La Martelière, «Robert, chef des brigands» (Paris, 1793).

este oda lui Ioan Eliade Rădulescu «La încoronarea bustului lui Fr. Schiller», sau, cum i se zise mai târziu, prescurtat, oda la Schiller. Ea s'a publicat la 5 Noemvrie și-a fost tradusă și 'n nemțește de R. Neumeister. Decît în oda aceasta nu-l vorba numai de Schiller, ci de Schiller și Eliade.¹⁾ Dintre celelalte manifestări românești dela acest prilej amintesc numai pe cele mai însemnate. Serbătorirea geniului german de către Români a găsit, mirare! și dușmanî. Teama de politica germană, de pangermanism i-a trezit pe-acești adversari cu educație literară nedesăvirșită. Ziarele serioase, ca «Steaua Dunării» (M. Cogălniceanu și amicîi lui), «Dimbovița» (D. Bolintineanu), «Românul» (C. A. Rosetti) au primit serbarea cu entusiasm. Firește, politica avu și ea o parte la acest entusiasm. La teatru se dase o reprezentație festivă (30 Oct. — 11 Nov.): corul cîntase *Imn la bucurie*, artistul Dimitriade declamase *Garantză sau Damon și Phintias*; *Tell* se jucase actul al doilea, din *Intrigă și amor*, actul final. Pe Luisa o juca M. Flehtenmacher, actriță și scriitoare; Millo și C. Caragiali avură rolurî în *Tell*, care s'a dat și în 16 și 18 Nov., după traducerea lui Winterhalder. Schiller, traducătorul și actorîi au fost lăudați mult atunci: Schiller era un «geniu gigantic», un Sophocle modern; traducătorul avea pricepere pentru «cap d'operile» lui Schiller (ca să desmintă involuntar laudele prea mari, Winterhalder nu traduse în acelaș an un alt cap d'operă, ci *Parasitul*, binișor, dar cu greșeli de limbă, în tot cazul fără eleganță); Millo escelă în primul rol, C. Caragiali jucă «ca un tînar de 20 ani». Avînd în vedere că «publicul nostru, care cunoaște limba bogată și frumoasă a lui Schiller și Goethe este foarte restrîns», cum scria Românul, trebuie să consimțim, că serbarea aceasta, cu traducerea și reprezentările ce-au urmat-o, au spălat pe deplin rușinea, cu care era să se 'ncarce literații anti-germanî. Sublimul Schiller n'a scăpat totuși de un mic serviciu ce-a trebuit să-l facă opoziției politice: duhurile mici ale timpului îl exploatau în folosul mișcării liberale, anti-cuziste. Și un oarecare poet, despre care lumea de azi abia mai știe că a trăit, Aricescu se întreba, în Reforma, într'o lungă dare de seamă: «E destul oare a aplauda fapta eroică? Aplausele și lacrimile nu ridică un popor din căderea în umilirea lui. Să imităm faptele eroilor, ca Brutus și Tell» — adevă să omorîm pe Cesar, să omorîm pe Gessler...

La Iași nu s'a auzit vorbe de-acestea. Acolo vechiul sfetnic al Domnilor, aga G. Asachi publică o modestă broșurică «În amintirea

zilei 10 Noemvrie 1859 prima seculară a nașterii lui Fr. v. Schiller», despre care se afirmă că a «luminat și a anoblat și a entusiasmat pe contemporanî și posteritatea dincolo de marginile patriei sale». Broșura cuprinde și traducerea «veteranului»: *Credinzza*. Ardeniî cetiră traducerea în Foaia pentru minte, care a reprodus-o.

În resumat, serbarea dela 1859 răspîndi și la noi multe idei schilleriane; literații noștri, așa cum și atîți citîi erau și-au făcut atunci datoria.

Serbarea dela 1859 n'a fost un vînt trecător: C. A. Rosetti și amicîi săi simțiseră că Schiller, ale cărui frumseți le apreciau, poate avea și o îniriire politică. Amicul Winterhalder trebui să traducă îndată și pe *Don Carlos*; la începutul anului 1860 *Don Carlos* era pus în repetiție, în 9 Februarie. Bucureștenîi-l văzură pe scena teatrului național. Un spectator imparțial, poetul G. Baronzi, care credea că nici actorîi, nici publicul nu-l vor înțelege pe *Don Carlos*, ne-a spus că piesa nu s'a jucat bine. Tot prin Ian. 1860 apăru și *Parasitul*, despre care am amintit. Tot Winterhalder publica, tot pe-atunci, studiul dramaturgice, în cari Schiller era citat cu încrederea ce-i se cuvine. Decî Winterhalder este în acest timp 1859—1860 schillerianul cel mai activ. Dintre ceilalți admiratori ai lui Schiller sînt de pomenit G. Asachi, care tipărește în 1861 *Împarzzala pămentului*; apoi Constantin A. Cretzulescu, care era încîntat de puterea raselor germanice; în *Sommariul al Historiei universale a culturei*, 1863, carte lăudată de D. Hăjdău încă și în Revista nouă, Cretzulescu spunea că Schiller a fost capul școalei românești și că popularitatea lui la liberalî este datorită «protestațiunilor vehemente contra ordinului social actual»: dările de seamă dela 1859—1860 îi vor fi sunat, lui Cretzulescu, încă în urechi; în sfîrșit mai este de amintit și Alexandru Pelimon, a cărui *Afundătorul* găsi loc și în *Lepturarul* lui Pumnul, fără a se aminti că-l de Schiller. Pelimon a mai tradus la 1864 *Imaginea inveliță de la Sais*, iar mai târziu *După victorie* (*Das Siegesfest*) și *Hero și Leandro*. Dacă n'a spus că sînt din Schiller, cauza este, de bună samă, că presupunea că lumea știe aceasta; iar dacă odată i-a daos și versurî, cari lipsesc din Schiller, nu trebuie să ne supărăm azi de pelimonisarea aceasta: nici atunci lumea nu-l lua pe Pelimon atît de 'n serios, cum se lua el.

Dar, deodată cu Pelimon, ale cărui *Flori etc.* apar la 1864, apare în Iași, tot la 1864 *Moartea lui Wallenstein* tradusă de E. M.; era doara Emilia Maiorescu. Acesta este întiul semn al unei vremî bune pentru cultul lui Schiller.

¹⁾ Ca traducător Eliade l-a respectat mai puțin pe Schiller. Cavalerul *Tossenbug* nu-l reușit de loc.

Aici trebuie să ne oprim ceva mai mult.

În Martie 1867 apare în Iași întâiul număr din *Convorbiri literare*. Se știa cine se hotărâseră să publice această revistă; nu putea fi îndoielă, că literatura germană va fi propagată prin ea; Schiller trebuia să apară și aici. Junimiștii îl cunoșteau bine. Iacob Negruzzi, îl studiasse și iubise la Berlin; P. P. Carp cita cu efect pe Don Carlos în critica asupra lui Ion-Vodă cel cumplit de Hăjdău (în *Revista Dunării*); T. Maiorescu cetise în sala Bancei din Iași, la 1864, traducerea lui Wallenstein și-o comentase în trei prelecțiuni: Traducerea fusese făcută de sora conferențiarului, care a și publicat-o (la 1864). Cu anul al doilea al *Convorbirilor* începură să apară traduceri ale lui N. Scheletti (*Pruncușișă*), fost elev al școlii militare din Berlin și Postdam și Iacob Negruzzi, *Copilul la pădure*; acela continuă cu *Dorul și Copilul la isvor*; acesta dete fragmente din *Hoțul și Fiesco*. Venerația pentru Schiller se manifestă în acest an (1869) și în critica unei traduceri a lui Adolf Stern (*Clopotul*), pe care S. L. Bodnărescu o declara «caricatură neestetice până la original». Scheletti publică apoi *Idealele*, întâia încercare de-a lua în stăpânire forma românească a poeziei filosofice de Schiller. Alături apar fragmente din *Intrigă și amor*, tr. de redactorul revistei. Anul al cincilea al revistei este foarte însemnat. I. Sc. Bădescu atacă pe N. Rucăreanu, care publicase o traducere a *Clopotului* și numește opera bătrînului eliadist «o insultă pentru limba română». Scandalizat, se vede, de cele două-trei¹⁾ maltratări ale *Clopotului*, profesorul S. Vărgolici se hotărăște să facă el o traducere acceptabilă, o face și-o publică la 1 Ianuarie 1872. Vărgolici urmă cu *Speranța, Vrednicia femeilor și Plimbarea*. P(ompiliu?) se alătură cu *Zalogul și Împărțirea pământului*. În acest timp Iacob Negruzzi scosese în volum piesele din tinerețe ale lui Schiller (Iași. 1871). Cu anul al XVI. al *Convorbirilor*, Negruzzi reîncepe traducerea pieselor acestuia: *Don Carlos* (1882), *Fecioara dela Orleans* (1883) și după o pauză — *Convorbirile* se mutaseră acum la București — apare și *Maria Stuart* (1887).²⁾

Trecuseră tocmai douăzeci de ani dela apariția revistei, pe care o îngrija d. Negruzzi. În acești ani Junimea ne-a dat cele mai multe traduceri din Schiller — șapte piese; în acești ani poetul german fu ridicat și la noi pe un

pedestal, de care nu se mai da voie să se apropie nepedepsit orice chinuitor al limbii noastre.

Cu mutarea la București a vechilor Junimiști, *Convorbirile* încep a simți efectele politice, ce-l absorbă mai mult, decît la Iași; revista trece în mini mai tinere, dar mai străine de Germania: cultul lui Schiller se stînge acum și aici.

La București, centrul unei neînfrinate agitații literare antijunimiste — ce se făcuse oare în decursul acelor două decenii? Th. Văcărescu tinuse o conferință despre Schiller (1865, 25 Martie); Mihail Zamfirescu, un poet sec de aventuri, satiricul Junimei (în *Musa dela Borta-rece*), se inspiră cel puțin odată dela Schiller, pe care-l cunoștea — în ce măsură? n'am stabilit. G. Melidon apare în *Columna lui Traian* (a dlui Hăjdău), la 1873, cu traducerea *Cassandreii*; Pantazi Ghica, care credea că știe multe, îl puse odată într'o tiradă alături cu Leibnitz, Schlegel, Schilling, «ilustrul romanțiar», ca luminător în «calea filosofiei și-a literelor în epocile următoare»; d. Hăjdău critică pe Stern, al cărui *Clopot* nu i-a plăcut deloc, sfîrșind cu vorba: «Toate ca toate, dar val de bietul Schiller!»

Și așa mai departe: picături, picături. Cîte ceva pica chiar și dela oameni cari nu se ocupau cu literele, ca d. e. dela George de Leușu, care traduse la 1875 *Istoria resbelului de treizeci de ani* și-o închină Doamnei Elisabeta, pe care o întreba: «Să ne rămînă el încă necunoscut ori așa de puțin?» Această bunăvoință nu împiedeca firește pe «ex-Vornicul urbei București», să nu știe bine unde s'a născut Schiller și să nu traducă decît cartea I.

Cum vedem, Bucureștenii se țineau de cuvînt: nu voim pe Germanii, nu voim nici pe Schiller!

Dar cîteva simptome mai înveselitoare tot se iviră și în București. Dintre bătrîni, N. Rucăreanu este un schillerian entusiasmă. În ale sale *Modeste încercări poetice* (1873) el publică *Cîntarea Clopotului, Plimbarea, Lupta, Afundătorul, Garanția, Idealele, Dorința, Așteptarea, Secretul*. Desore Rucăreanu se mai știe, că forma *Clopotului* schillerian i-a dat idea de-a scrie *Vinătorul Carpaților*, despre care Odobescu a vorbit mult bine într'o scriere a sa.

Dintre tineri ni se par mai remarcabili cei grupați la Albina Pindului, în jurul lui H. Granda. M. Eminescu și M. Pompiliu se aflau între ei. Eminescu cunoștea de mult pe Schiller; la Giurgiu, ceva mai înainte de 1868, I. L. Caragiale îl găsisse citind pe Schiller în grajdul în care se adăpostise bietul, săracul

¹⁾ A treia (mai veche), de care n'am putut da, este de un L. S. (s. t.), *Cântul dela clopot*, pomenit în catalogul librăriei din Iași, G. Hristofor, din 1852, p. 10. A cincea traducere a publicat-o Pelimon, în 1872 (în *Zestrea Suzetei*).

²⁾ Traducerile lui I. Negruzzi au fost retipărite în *Scrieri complete* 1896 -97.

sufler teatral.¹⁾ Nici Miron Pompiliu nu va fi contribuit puțin la înflăcărarea ce-l cuprinse pe cei dela Albina Pindului, pentru literatură. (Din Schiller revista publică *Aspirație și Împărțirea pământului* (în proză), *Cavalerul Tossenburt* de I. Eliade Rădulescu (dedicat lui Carol I.) Un alt traducător foarte sirguitor, B. V. Vermont (Evreū), dete un fragment din *Don Carlos* (în proză) și *Teatrul ca instituțiune morală*.

Cu tot antigermanismul politico-literar dela București, Schiller găsia dar adoratori și

aici. Îi găsia și aiurea, în țară, uneori știu unde, alteori nu. Vorba este de scriitorii absurdi, pe cari lumea nu-î mai știe. Un oarecare N. Miculescu traduse la, 1877, *Misiunea profetului Moise* (în Colectorul literar). Un Evreū, care nu știa încă bine românește, S. I. Grossmann, traduse *Fecioara dela Orleans*, înbrăcându-o într'o haină de proză rea. Grossmann traduse și pe *Maria Stuart*, despre care nu știu dacă a apărut. Un alt Evreū, H.

Rheinstein publica la 1879 *Garanția*, în niște încercări, ce văzură lumina la Buzău. La 1888 Wolf Abasohn traduse *Resignația*, Beniamin L. Kaufmann repeți *Misiunea lui Moisi*, M. Ch. Loker pe *Don Carlos*. Evident, că în România elementul evreesc socotia că trebuie să facă el, ce la lași, în Junimea abia reușiau să facă cei mai destoinici cunosători ai limbii și artei poetice românești. Puțină lume i-a cetit; dar intenția le-a fost bună; trebuie să însemnăm și aceasta. Păcat că nu

a fost și fapta bună ca intenția, păcat că scriau rău limba noastră.

Din acelaș motiv nu pot să uit, că și Literatorul d-lui Macedonschi s'a oprit de câteva ori la Schiller și academicianul N. Ch. Quintescu traduse la 1882 *Omagiul artelor*.

Ce se făcea în aceeași epocă 1860—1884, în Transilvania?

Văd că scrisoarea mea să lungeste și că trebuie să o scurtez. Cu toate acestea trebuie să spun ce mi s'a părut mai însemnat

din cit am cerceat, pentru că aici sint mai puțin complet de cit aiurea. Să sperăm că se va găsi la D-Voastră cineva, care să dea în această privință cel puțin o bibliografie completă. În Ardeal și Ungaria revistele și ziarele au din acest punct de vedere, o însemnătate și mai mare.

Pe cînd se pregătea societatea pentru fondul de teatru român, Mihai Cirlea traducea (în Familia) *Scena ca instituție de moralitate* (1870). Ca Cirlea, uitat, este și A. Radu, profesor în România, care traduse *Florile mele*. E o traducere rea.

Alexandru Petrinu, Bucovineanul, se în-

trecuse cu Radu, și trimise una mai bună:

Dragi copile-a primăverii
Flori din cîmpul inverzit
Creșceți, menite plăcerii,
Căci natura V'a iubit.

Tot din Bucovina veni (1876) și *Anelutul lui Policrate* tradus de D. Onciu, astăzi profesor universitar. Apoi urmă o lungă tăcere în Familia.

Familia ca ceea mai veche revistă, trebuia

GOETHE și SCHILLER (statua din Weimar).

¹⁾ D. Il. Chendi a publicat de curînd în *Sămănătorul* traduceri din Schiller.

considerată mai întâi. Dacă ea a făcut puțin pentru Schiller ce era să facă revistele ce au trăit mult mai puțin? Albina Carpaților publică *Dorul* din pana lui I. A. I. Lăpădat; iată-i sfârșitul:

Indoell să nu te-apuče,
Dacă zeii nu stău bunl;
O minune te va duce
In cea țară de minună. ¹⁾

Nepotul ca uchiu apăruse de mult în literatura noastră; îl tradusese, după Picard, D. Moșoi, la 1846. Schiller la prelucrat. În Albina Carpaților îl tradusese după Schiller, d. N. Petra-Petrescu (1879), care-l publică și în volum.

A treia revistă, de care trebuie să amintesc, este *Transilvania* lui G. Bariț. Aici îngrijă I. G. Bariț de cultul lui Schiller, care-i era «cel mai simpatic și cel mai ideal» poet. Bariț traduse în proză scene din *Don Carlos*, poate și altceva, de ce nu-mi aduc aminte.

Pe lângă Bucovinenii amintiți ca colaboratori ai Familiei, ar fi o nedreptate să uit pe C. Morariu, care scria la *Amicul Familiei*, unde publică mai multe traduceri d. e. *Speranța* (1890). *Contele de Habsburg*, tradus de V. Bumback în metru original să publică în *Aurora română* (1882).

Toți traducătorii aceștia reprezintă o activitate mărunță și difuză, neconcentrată, fără efect remarcabil. Ei sînt însă dovezi, că lumea noastră s'a ocupat în mod constant cu marele poet.

Iubirea aceasta pentru Schiller se găsește și în generația, care scrie acum *Maria Cunțan* a tradus *Resignarea*, Șt. O. Iosif *Statua dela Sais*; amîndouă apărură în *Familia*. Sînt și alți traducători, pe cari îi las deocamdată neamintiți.

O epocă nouă de înălțare a cultului lui Schiller se inițiază dela București: este vorba de înălțarea lui pe scena teatrului național.

Dela 1860 pînă la 1866 nu știu să se fi dat vre-o poezie de Schiller; deci nu pot zice că nu s'a dat. La 1866 se dete din nou *Intrigă și amor*, în traducerea mai veche a lui S. Mihailescu: actorii erau Pascaly, Matilda Pascaly, Maria Flehtenmacher, Gestianu, Vlădicescu, dl și dna Mihailean, Bălănescu; efectul fu foarte mare; se vorbea de «sublim»; piesa s'a repetit. Alătura cu aceste reprezentări mergeau din cînd în cînd și cele străine, fie numai cu subiecte din Schiller (d. e. Luisa Miller de Verdi, 1856), fie Schiller însuși în

limba permană (d. e. Die Räuber, la 1867, fie în alte limbi, d. e. Maria Stuart cu Adelaida Ristori în 1871). Motivele schilleriane se popularizau astfel tot mai mult. Traducerea lui Mihailescu reapare și la 1878 (d. e. în Iași la 20 Oct.) și este iarăși primită bine. Astfel pela 1880 Schiller intrase atît de mult în preocupările literaților, încît vorbindu-se despre teatru, chiar franțuzofilul *Literator* (I, p. 476) cerea se dea în teatru Schiller și Goethe!

Cei care esprimasere dorința de a v. dea pe Schiller n'au așteptat mult și l-au văzut într'o formă deamăn de el și tradus, nu după Dumas, ci din original: «Junimea» se mutase la București și d. Iacob Negruzzi își da toate silințele, ca Schiller să fie jucat.

Luna Octomvrie 1885 ne dete la 12 Oct. pe *Fecioara dela Orleans*, iar la 29 Oct. *Intrigă și amor* (aceasta în traducerea lui Manolescu, actorul). «Fecioara dela Orleans» s'a dat a doua oară la 13 Oct. și la 15 Oct. a 3 a oară. Fecioara fusese actrița Romanescu. Rapoartele asupra efectului produs diferă foarte mult, unele vorbesc despre o primire bună; altele au zis, că Schiller au fost «sfășiat» de actori; pe aceștia n-î cred, deoarece ei, actorii erau Aristița Romanescu, Manolescu, Nottara, Ana Manolescu și acești actori nu obicinuiău a sfășia, l-or fi sfășiat actorii mai mici. Un raport scurt; o notiță care merită să fie pomenită cu numele este alui *Fra Barbaro* (Barbu Delavrancea) dela Epoca, care publică la 17 Dec. o cronică teatrală. Delavrancea constată, că Fecioara a făcut fiasco, «numai din cauză că erau ro-uri însemnate multe și cel de căpetenie trebuia jucat de o femeie».

D. Negruzzi nu s'a descurajat: la 1887 se dă *Don Carlos*. Împrejurul acestei reprezentații s'a făcut mult zgomot. Ea a impus d. e. literaților dela micile reviste, ce apar mereu în București. Criticul Sphinx (D. Racoviță) dela «România literară», ne spune, că Manolescu dorea să se readucă pe scenă pe „Don Carlos”. dar, după Sphinx, el nu trebuia readus, teatrul lui Shiller trebuind să fe «sigilat și lăsat în Rafturi sub pulberea uitării». Și Sphinx gindea în adevăr, precum se zice? Se poate. D. D. Racoviță era în tot cazul convins, sincer. Aceleași ciudate judecăți le-a repetit el și în «Revista nouă» a dlui B. P. Hajeu, 1888, p. 78, unde a zis, că Don Carlos, «afară de punerea în lumină a c. torva artist, nu vâz din ce alt punct de privire s'ar fi jucat pe scena noastră!» La «Epoca», cronică teatrală era scrisă de D. R(adu) R(osetti), care face cîteva observări fugitive, mărturisind «spre marea sa rușine» că nu cunoaște de loc tragedia lui Schiller, deși o traduse ruda sa D. I. Negruzzi. În același an, (1887) s'au dat și *Hofii* (17 Martie);

¹⁾ Ca multe alte poezii scrise de Lăpădat, se reproduce și *Dorul* în gazetele din Țară.

Nottara jucă pe Franz, Manolescu pe Karl, iar Kosinsky fu Aristița Romanescu.

Lupta pentru stabilirea lui Schiller pe scena teatrului național era, precum se vede, foarte grea. Greutățile erau de multe feluri; aproape nimeni din cei ce contribuiau la fapta aceasta nu erau fără cusur; nici publicul, nici criticii nici factorii. Cu toate acestea, pilda dela București, avu răsunet. Schiller se dă în acest timp și în provincie. Firește, nu-i de-a ne mira, dacă el apare la Iași (d. e. *Maria Stuart* 1886), dar este de mirare, că *Marla Stuart* se dă (și place) în 15 Ianuarie 1897 — la Tîrgu-Jiū.

După cele povestite pînă aici, putem să ne întrebăm: Veacul al XX-lea ne-a putut da pe Schiller? Nu. Ne-a dat numai o parte din el. Schiller nu a putut să între cu toată idealitatea sa în poporul nostru, care nu cetește nemțește.

Și tocmai noi am avea mare nevoie de un spirit ca el. Arta completează viața. «Cu cît un om este mai înlănțuit de mizeria existenței cu

atît mai mult cere o artă, care să-l ridice deasupra ei și să-i arete viața într'o lumină mai înaltă, mai curată, mai ideală. Cu cît sînt mai josnice și mai supărătoare grijile, ce-l izbesc în realitate, cu atît mai mari și mai sublime se fac sentimentele ce i le prezintă arta în iluzia ei. Pentru astfel de sfere Schiller este omul potrivit», zice Konrad Lange. Bariț și A. Murășanu pricepuseră aceasta, cînd au început să-l traducă, pentru a arăta că 'n sclăvie doriau libertății și în întunec cereau lumină.

Un sfat pentru D-Voastră — prea bun, decît să fie ascultat, ar fi acesta: O societate literară, un editor, vr'un Mecenat ar putea să adune ce-i bine tradus: ar putea să roage pe vr'un bun poet (aveți mai mulți) să mai adauge cei absolut indispensabili pentruca personalitatea lui Schiller să poată avea o influență cît mai adîncă; și astfel s'ar putea ca niște *Opere alese de Schiller* să devie o carte de întărire și mare plăcere și pentru poporul nostru.

G. Gogdan-Duică.

CÎTEVA TRĂDUCERİ VECHİ DIN FR. SCHILLER.

1836 (?).

TÎNĂRUL LA PĂRĂU.

Un băet sărman și singur pe malul unui părău
Tot arunca floricele în grabnicul curs al său;
Și privind cu ochii jalnici, cum a apelor virteje:
La rîpa de lîngă dînsul, prin a spumei repezil mreje
Zicea cu mîhnirea 'n suflet și cu glasul tremurînd:
«Acest fel și-a mele zile se vor trece în curînd;
Și ca fieșcare floare, pe izvor, cu regegiune,
Pleacă, fuge-mî tinăreața plină de amărăciune;
Dar toți tac, nime mă 'ntreabă, ce de inima 'ntristată
Și 'n năcazurile lumii fără vreme împlintată
A perdut de-acum nădejdea de-a mal fi în fericire,
Și alta nu mai simțește decît chinul și peire ?
Cînd covorul de verdeață primăvara se întinde
Și toată ființa 'n lume de nou suflet se aprinde,
Cînd pornite spre iubire, păsăruicile ce cîntă
Cu versuri de mîngăere ce toată suflarea 'ncîntă,
Atunci mie-mî pare traiul ca 'n pustiul singuratic,
Iar natura și-a ei daruri vestejite și sălbatic,
Înzadar aceste toate! și folos nu-mî pot aduce
Cînd din sînu-mî liniștirea apucat-aū a se duce.

(Revista nouă.)

Costache Negri.

1838.

ÎMPĂRȚIREA LUMEI.

(Fragment.)

După împărțirea lumii, vine și poetul la Joe, și zice :

O ! va! mie, rămîne-voi uitat singur,
Eū fiul tău cel mai credincios !
A strigat el, cătră cer nălțîndu-și glasul,
Dinaintea lui foc picînd.

Dață tu petreci în țara visurilor ?
Zis-a zeul, nu te jălui.
Und' ai fost tu cînd s' împărțea toată lumea ?
Lîngă tine, poetul vorbi. >

Ochiul meu era țintit pe a ta față,
Și urechea l'armonia ta ;
Iartă-mi duhul car' uimit d'atale ceriuri,
A uitat cele de pe pămînt !
Ce să fac ! vorbește Joe ; lumea-i dată,
N'am nici toamnă, țară sau vînat.
Dac' însă vrei să trăești în țer cu mine,
Orî cînd vei veni 'ți-a fi deschis.¹⁾

Klmm.

(Mihail Kogălniceanu).

Alăuta rominească, 1 Septembrie 1838.

¹⁾ Poezia aceasta a mai fost tradusă de G. Asachi, I. I. Mány G. Melidon, Al. Radu ș. a.

1840.

INCANTAREA DE LAURA.

(Imitație.)

— Fragment. —

Lauro! n'afli'n lume mai mare plăcere
Decît cînd ne aflăm în împărechere;
Cînd în ochii mei al tău ochiî zîmbește,
Un eter prea dulce visez răsuffînd;
Cînd ai tîi ochi umezi se văd înund'nd,
În care ființa-mî mi se oglindește.

Dulcele-ți clipele, cînd zîmbesc iubire,
Ar putea s'însufle petrii vețuire.
Stîncelor simțire de amor să de;
Visurile toate miar păre ființă
Putînd ceti 'n ochi'l amor și credință,
Pentru 'nchinătoru'ți — Lauro, Laura me.

Michail Kuciuran.

(Din volumul: «Poezii a lui Mich. Kuciuran, Iași. La Kan-
tora Daciei literare. 1840).

1839 Ianuarie 1.

VÎNĂTORUL ALPICESC.

(Fragment.)

... Peaci fuge ca sburînd
Căprioara trâmurînd.

Pe coastea goală petroasă
Pe ușor sus s'au suit
Și 'n o stîncă colțuroasă
Repezîndu' au sărit;
Vînătorul însă gata
Stă dinapoî cu săgeata.

Și pe muche ascuțită
În un colț înalt au stat,
Lîng'o ruptură cumplită
Cărarea i s'au gătăt.
D'o parte năpaste mare,
Protivnic de alta are.

C'o jalnică căutare
Să roagă să n'o omoară
Înzădar, că'n mină are
Arcul, și vrea s'o oboară.
Cînd din o peatră crepată
Zăul muntelui s'arată.

El cu minî de Dumnezeu
Apără capra și zice:
Ce vreî tu? a face rău
În tot locul pin' aice?
Loc în lume-l pentru toate;
Ce gonești a meale gloate?

Foae pentru minte, inimă și literatură.

• • • Z.
(Timotei Cipariu.)

1864.

DIN MOARTEA LUI WALLENSTEIN.

(Fragment Act. II. Scena 2.)

Ușor junimea învrîtește vorba,
Cu care omul trebuie să umole
Încet ca cu un fier săgetător.
Din capul său ferbinte iute scoate
Măsura lucrurilor carî n'au
Decît în ele adevărata lor măsură.
Îndată voi numiți său bun sau rău
Sau onorabil sau infam un lucru
Și ceea ce imaginațiunea
Și ce fantastica imaginațiune,
Comunică ăstor numiri obscure,
Voi aruncați asupra lucrurilor.
Larg e spiritul și strîmăt lumea,
Ideile se 'mpac una cu alta,
În creeri însă lucrurile
În spațiu se lovesc. Acolo unde
Se pune unul dintre ele
Nu poate rămînea celalalt.
De nu voești a fi respins
Șiit ești însuși a respinge
Aci domnește o eternă luptă
Și forța numai e învingătoare.

Emilia Maiorescu.

1970.

IDEALELE.

(Fragment.)

Din tot cortejul vesel ce mă'nconjurase,
O! cine lîngă mine, cu dragoste va sta?
Va mîngăie un suflet, o viață dureroasă
Și cine m'a conduce pînă la groapa mea?
O tu! tu care vindici în suflet orî ce rană
A amiciiî mină ce nu m'a părăsit,
Ș'a suferit cu mine în viața cea sermană
Tu care te călăsam și-acuma te-am găsit.

N. Schelliti.

1872.

CÂNTECUL CLOPOTULUI.

(Fragment.)

Nu poate acolo v-o formă se nască,
Unde puteri oarbe, domnesc fără friu.
Binele nu poate, ca să înfloriască,
Cînd poporul singuru sfarmă lanțul seû.
Amar! cînd materî de foc datătoare
Pe 'ncet în orașe s'au ingrămădit.
Și poporu 'și rupe feru cu 'ntăritare,
Și s'ajută singuru într'un chip cumplitu.
De descoal' a schijeî, funiel zmutită,
Cu zgomot în doage bate limba ei;
Și ea, ce la glasurî de pace-l menită,
Dă atuncea semnul crudel silnicî.
Atunci «libertate», «rățiie» resună:
Cetățenîi pacinicî arma 'n minî apucu,
Sub bolte și uliți lumea se adună,
Ucișășîi cărdarî umbliă, vinu, se ducu.

(Pentru conformitate G. B. D.)

S. G. Virgolici.

DĂSCĂLIȚA.

Se revârsa de zi.

O geană rumenă să lămuria la marginea zării ; luceafărul din ce în ce mai străveziu își micșora, ostenit, cadențele.

Răzimată cu coatele de perne, Valeria privia cu un fel de mirare la tovarășa ei de drum, care adormise încă de cu seară, ghemuită în celalalt colț al apartamentului. Cum poate să doarmă cineva așa de ghemuit, și cum nu se trezește, cînd trenul se oprește din mers sau cînd își reia goana cu zmcincitură așa de puternice? Putea fi ca la trezeci de ani, slabă, cu espresie de sfișală. De ce arăta așa de îmbătrinită ființa aceasta? Cine știe ce soartă i-a imprimat înfașurarea aceasta abătută. A fost nenorocită cu bărbatul? Copii mulți, miserie, cine știe . . .

Încercase la întîlnire, să între în vorbă cu ea dar îi răspunse, cu cîteva vorbe nemțești, rău exprimate, că nu înțelege decît slovăcește.

O simpatie cu atît mai mare o atrăgea spre aceasta necunoscută, cu cît nu putea să i-o esplice măcar. Biată femeie, cît de mult vei fi îndurat tu în viață!

Și străina ghiemuită în colțul ei, clătina cu resignare din cap, în tactul trenului, cași cînd ar fi aprobat toate aceste jalnice gînduri.

Cît de fericită se vedea în comparație cu această femeie, atît de ostenită de viață! Și îi svicnia inima mal cu putere, cînd se gîndia, că soartea ei va fi altfel, și că ea însași va decide asupra ei, după bunul ei plac.

Cum ar fi putut oare închide ochii în fața acestui viitor strălucit, pe care-l compara acum cu grandiosul răsărit de soare de afară?

O fluerătură stridentă o trezi din reverii. Eși pe coridor, să vadă unde e. Trenul se opri numai pentru un minut, punîndu-se iarăși în mișcare, încît abea putu ceti, la lumina felinarului de gaz, numele haltei.

Se uită în „Mersul trenurilor“: peste 3 oare ajungea în Budapesta.

Deschise geamul. O adiere rece năvăli din afară, cu miros de iarbă cosită și de flori. În clar-obscurul mijitului de zi, sate frumușele se înșiruiău pe de margini, din ce în ce mai lămurite. Păreau o turmă de oi, cari durmiau una într'alta, în vremea ce turnul bisericii, făcea pe păstorul. Își aducea aminte de satele risipite dela munte; cît de frumușele erau pe lingă acele, aceste sătulețe pe-o întindere așa de mică cu o singură uliță, cu indispensabila pădurice de salcimi, dela capul satului!

În curînd orizonul i se lărgi, marea cîmpie a

Ungariei, dintre Tisa și Dunăre, își desvălia sinul. Privirea îl aluneca departe-depart, și nu era un munte, ori delușor măcar s'o stăvilească. Cerul să îmbrățișa cu pămîntul undeva departe . . .

Ciurde de vite păsteau pe întinderea fără margini și cumpenele fintinelor stîpîniau întinderea, la distanțe enorme. Porumbiștea, cu foile rumenite de soare, își aștepta culegătorii. Feciori și fete se desprindeau din îngrămădirea caselor, luînd drumul cătră hotar; feciori îndeșai și spătoși cu haine largi și pălării înguste și fete rumene și bine încheate, cu fuste scurte și înfoiate și cu cizme roșii.

Privia panorama aceasta atît de uniformă și se gîndia dacă toate acestea le visează, ori le vede aieva. Buiguită de neodihna nopții, aerul proaspet al dimineții îi venia ca o beură tare, încît i se închideau ochii.

Vedea, cu pleoapele închise, un rosu trandafiriu, schintei gălbuie săltărețe, și treseria, după ațipiri de-o clipă.

În fața ei cîmpia își descoperia frumșetele de pe urmă: pustiul, vestita «pustă» ungurească, despre care citise lucruri așa de minunate și așa de grozave în poveștile «betyár»-ilor.

Cînd trenul s'a oprit la destinație, a rămas la geam, privind în toate părțile, fără să aibă curajul a se da jos. Nu-și putea închipui, că Didina să nu fi venit s'o întîmpine. Își plimba ochii prin furnicarul de oameni, cari mișunau pintre rîndurile de șine, fără să cunoască pe cineva, fără să deosebească ceva distinct din goana aceasta ciudată. Un hamal se opri în fața ei:

— D-șoara are vr'un pachet?

— Nu . . . un coferas mic, dar trebuie să mă aștepte aici cineva.

— Negreșit, d-șoară, dați-mi coferul și veniți după mine. Aceștia de pe șine sînt călători, publicul așteaptă dincolo pe peron, sau în sala de așteptare.

Vorbea repede, gesticulînd la fiecare vorbă. Coborîndu-se din vagon ea pășia cu frică supt uriașul coferis de

Bustul lui Schiller de Dannecker 1805.

sticla al gării, unde strigătele hamalilor și ale călătorilor se amestecă cu pufăiturile ostenite ale locomotivelor și zuruiala metalică a vagoanelor ciocnite de o altă. Hamalul merge repede fără a

Mormântul lui Ștefan

privi înapoi, întorcându-se spre ea, îi strigă :

— Numărul 205.

Și dispăru în aglomerație.

Valeria rămase, pe o clipă, incurcată, apoi grăbi, să străbată prin mulțime în urma lui. Ii zări, după cîteva opintiri, chipul roș și il ajunse. Cînd se uită mai bine, vede că hamalul purta în spate două cofere.

— Mă rog . . .

— Ce-i, d-soară ?

— Nu ești d-ta cu coferul meu ?

— Ce număr ?

Numărul ? Nu-și mai amintea bine de număr. Rămăsă locului zăpăcită ; în fața ei o mulțime de hamali, cu mutre străine. Curentul o mina înainte. I se păru, că cineva îi face semn cu batista ; un domn grăbit, o lovi cu cotul la o parte. Batista flutură în aer cu insistență, și cum se uită, pierdută în acest virtej neobicit, exclamă de-odată cu mare veselie :

— Didină, servus, Didină !

Încă niște opintiri, și prietenele se îmbrățișează cu dragoste.

— Ce-i, Leri scumpă, te-ai speriat ?

— Cum nu ? În imbulzeala asta . . .

— Dar ceva pachet nu ai ?

— Un cofer . . . hamalul . . . nu-î mai știu numărul . . .

— Nu face nimic, o să ne aștepte afară.

Eșiră. Hamalul o cunoscă de departe și-I aduse coferul. Luară o birjă.

La întrebările Didinei, ea răspundea distrată, privind neconținut la birjar, care se încrucea cu multă abilitate prin labirintul tramvaielor și al trecătorilor.

— Vai de mine, a lovit un om cu ruda . . .

— Fii liniștită, nu vezi, cum a ferit la o parte ? știe el . . .

— Să oprească dragă. uite cum sună ăla din clopoțel . . .

— Nu te îngriji tu de el ; își cunoaște el lefteria !

Și trăsura mergea repede, fără zgomot, pe pardoseala de lemn, printre zidurile grandioase ale stradei Kerepesi. Prăvălii și vitrine, orbitoare de eleganță, o împingău neconținut, și ea sta speriată în fundul căruții în fața acestui nemaî pomenit vuet, a acestei nemaî obișnuite pulzări a vieții de oraș mare. Tramvaietele remaseră în urmă, trăsura apucase drept înainte

pe strada Kossuth, cu un uruit mai pronunțat pe asfaltul străzii.

— Drept înainte, zise Didina !

În curînd orizontul se lărgi și Didina, după ce spusese cu un gest în treacă : «Acoalea e «Petru Maior», zise :

— Uită : Dunărea !

Palatul regal domina luminos țărmul de dincolo, în vreme ce Dunărea curgea mîndră și liniștită, între cătușele de peatră ale celor două țărmuri : un leu-rege între zăbrelele menageriei. Valurile treceau cu încrețiri și sfredeliri ușoare, abea cite unul răzleț, de se mai zburda în apropierea țărmului de peatră. Un reflex verde-vinețiu colora luciul apei, ca un superb preludiv al mării.

Valeria, cu toată hotărîrea ei, de a rămînea indiferentă, în fața spectacolelor ce o așteptău, sta pierdută, cu gura căscată, fără să poată spune o vorbă. Propelere și corăbii grele de marfă strătăiau fluviul, în mișcarea lor repede sau domoală, care îi dă senzația unei lunecări pe valuri.

— Mergem la dejun, zise Didina, după ce parcurseră țărmul pînă la podul de lanțuri. Birjarul o luă pe uliți laterale ; ocoli de vr'o cîteva ori și se opri în fața unui edificiu cu trei caturi.

Urcară în lift și în o clipă erau în catul al treilea. Mătușa Didinei, o femeie ca la 50 de ani, le primi cu dragoste.

— Ce bine îmi pare, d-soară, că ai venit. Didinei n'o să-i mai fie urît.

Și se învîrtea ca un priznel în jurul lor, veselă și fericită.

— Să-ți spun programul zilei de azi, dragă Leri. Întîi, ai dormit tu ceva astă-noapte ?

— Nu, dragă, nici n'am închis ochii.
 — Corect. O să mergem atunci mai întâi la o baie, la Lukács. Vii și d-ta, mătușă, nu-i așa?
 — Eu nu pot veni, dragă, că nu sint chiar bine.
 — Atunci, o să mergem singure. Acolo o să durmim puțin.

Urcară în tramvaiul proxim și după un turnet de un sfert de oră d-alungul stradelor, se pomeniră pe podul «Margareta». Insula Margareta, la o mică distanță de pod, suridea frumoasă și cochetă în înbrățișarea cutropitoare a Dunării.

Nu mai știa nici ele câte ceasuri erau, cînd aū isprăvit cu baia. Trecuseră prin atitea sale și bazine și prin scaldă de aburi, încit dușul rece din urmă, le desmeteci numai pe jumătate. O toropeală binefăcătoare le închidea pleoapele, cînd se întinșeră în cearșafuri, pe otomanul salei de recreație. Valeria, adurmi numai decit, în vreme-ce Didina încercă să ațipească și ea.

Se pomeniră cătră douăsprezece. Se înbrăcară în pripă și o luară spre casă, tot pe tramvai.

— Curios, zise Valeria. Cum umblăm noi de capul nostru prin oraș.

Didina zimbi.

— E și mai curios obiceiul din societate, răspunse ea. Dacă o fată nu se gardează pe sine înșas, orice garde-damă e de prisos. Cum adecă? Nici atita încredere să nu aibă societatea în cinstea unei fete, încit să nu-i dea voce să facă măcar un pas singură? Ce ipocrisie! Ce rușine!!

Seara aū mers la teatru, cu mătușă. Se pcedea *Hannele* de G. Hauptmann. La sfirșitul piesei, cînd Hannele, după urcarea imaginară în cer, revine brusc la zărențele ei murdare, între cari moare, Valeria se zguduia de plîns, în vreme-ce Didina își șterse cu batista, o lacrimă.

A urmat o farsă franceză, un fleac, a cărui menire nu era decit să neutralizeze efectul dramatic al *Hannelei*.

Dela teatru aveau de parcurs o cale scurtă, de aceea nici nu luară birjă lci-colo cite un

tramvai întirziat, grăbea fără pșageri, spre stațiunea centrală.

Felinarele se întindeaū în linie dreaptă, contopindu-se, dela un loc, într'o singură sumă de foc. lci-colo, dinaintea prăvăliilor și cafenelelor, lămpi electrice imprăștiaū lumina lor verzue, ca o intență lumină de lună.

Și femeii vesele și cavalerii zgomotoși în toate părțile, și risete și zgomot. Jumătatea celor săraci adurmise pe vreme aceea, numai bogăția și desfrînul se deșteptaū. . . .

În camera lor, Valeria, în urma multiplelor impresii, era beată de cap. Abia imbucă ceva. Se desbracă să se culce. Didina își luă o carte și începu să citească.

— Ce, nu te culci?

— Nu. N'am obiceiul pină cătră o oră.

— Ce citești?

— Ceva anatomie.

Valeria veni lingă ea și rămase cu privirea la o gravură din carte.

— Să văd și eu.

— Nu, dragă, astea nu sint pentru tine. Să vezi tu de Herodoți și Vergiliū tăi.

Și închise cartea.

— Cartea aceasta e cartea științii: *a binelui și a răului*. Noi trebuie să cunoaștem amîndouă fazele. Voi, la filosofie, vă îndestuliți cu una, și poate, e mai bine așa. . . . O să-ți împărtășesc și ție lucruri mai de interes, dar nu toate; e bine ca omul să nu știe totul, mai ales fetele — nu.

— Ei și tu?

— Eu, dragă, sint doctorand în medicină — noi trebuie să știm și să cunoaștem binele și răul deopotrivă, pe seama noastră a tuturor. Adurmi în curînd.

De departe, ca un vuet surd s'auzea urutul căroaelor de povară, ori a birjelor ușoare.

Ca prin vis își aduce aminte, că s'a pomenit într'un tirziū, și Didina tot sta încă aplecată asupra cărții, subliniînd cu creonul într'însa și cetînd în taină cu o mișcare ușoară a buzelor.

(Va urma).

Al. Ciura.

INMORMÎNTAREA LUI SCHILLER.

După Konrad Ferdinand Meyer.

Sărăcăcios și sarbăd arzătoare două torți
 De vînt și ploae amenințate 'n tot minutul;
 Un giulgiu fluturător și-un prăpădit sicriū de brad
 Lipsit de orice coroană și de-alaiū, parc'ar fi dus

În pripă un nelegiuit spre țințirim —
 Așa-l purtaū de repede. Doar un necunoscut,
 În largă mantie 'ndrăzneț filfăiloare,
 Urma sicriul lui: al lumii Geniu era dînsul!

G. MURNU.

Premiul Luceafărului.

III.

SFINȚIT.

*Stă pe culme, răzîmat
De toiag ciurdarul;
Să tot uită peste sat
Măsură hotarul.*

*Cîntă cîina ce-l era
Sufletului strună,
Mai demult pe cînd trecea
Munții 'n voie bună.*

*Trist să uită cătră gru!...
Unde-l stă căsuța,
Unde doarme sub gutul
De trei toamne — Nuța.*

*Cînd i-a zis pe la florii:
«Sande, nu mi-e bine!
Oare cum vei mai trăi
Sande, fără mine?»*

*A simțit un dor în pept
De-a 'nsoși ființa,
Care i-a ținut deștept
Dorul și credința.*

*O lumină i-a aprins
De trei popi sfințită;
Și cu gura i-a atins
Gura ei sleită.*

*Și de-atuncea răzîmat
Pe toiag, ciurdarul,
De pe culme, peste sat
Masură hotarul.*

*Tot așteaptă ceasul sfînt
Căutînd spre cruce;
Lîngă Nuța, sub pămînt,
Doamne! cum s'ar duce.*

AMINTIRI.

Cît de ușor se deșteaptă amintirile.

Mă văd copilă, șed cu păpușa în brațe pe scăunelul dela picioarele mamei care coasă la fereastră. Soarele pătrunde prin obloanele jumătate deschise și razele lui îmi sărută creștetul capului tuns pînă la piele; se joacă apoi de alungul podelelor albe în vârgi de lumină. E liniște... liniște ca în mormînt. Mă gîndesc la alți copii cari au frați și surori... ce rău e să fi singură...

Am avut și eu doi frați și o sorioară... de unul din ei îmi aduc bine aminte, dar într-o zi m'a luat tata în brațe și m'a dus în odaia din față... acolo între lumini aprinse dormea lulu... iar mama plîngea la picioarele patului alb pe care era pus.

Sub merii din cimiterul unde mă jucam eu făcîndu-mi casă pe brațele sure ale monumentelor vechi, acolo dormea acum și el între ceialalți doi.

E liniște, mama coasă și eu mă gîndesc... deodată pătrunde pînă la mine strigătul unui copil de pe siradă, cunosc glasul, e Măriuța vecinei, uit că între mine și prietina mea sînt stavile grele de trecut, mă ridic, arunc păpușa și zbor cu brațele deschise dealungul odăii pe ușă afară... mă opresc jos la capătul scării peste care în zborul meu mă rostogolisem. De cîte ori n'am făcut acest drum pe aceiaș cale. Dar nu eram în totdeauna singură; foarte adeseori... veneau la noi copii, alți copii tot de prin vecini. Cînd plecau alergam cu brațele deschise la căsuța din vecini unde supt acoperișul de șindilă mă aștepta pe podmolul vărui Măriuța, fața ei se insenina cînd deschideam eu portița... aducea din grajd vasele, era un coș cu cioburi și frînturi de farfurii sparte, ne bucuram amîndouă de vasele no-

stre... apoi... le spălam în balta găinilor și le ștergeam pe hainele noastre. Întindeam foi mari de brustur pe podmolul colibeii, ferbeam mîncări din scăieți și sămințe de soc, umpleam vasele spălate cu aceste bunătăți și le înșiram rînd pe pînzăturile imaginare. Apoi ședeam la masă cu oaspeții inchipuiți... și la urmă spălam vasele din nou în balta găinilor. Astfel treceau zilele de vară.

Luna era mai tristă, mai pustie. Uneori venea mama Sofică la noi cu furca, torcea și ne spunea povești. Mama Sofică, e moartă și ea de mult.

Cîțiva ani mai tîrziu ce schimbare... odaia din față se schimbase în odaie de bolnav, palidă ca moartă dormea mama în patul în care luptase cu moartea. Alături dormea pe un pătîșor alb nou născuta mea sorioară, tata ședea la picioarele patului, privind cînd la copil cînd la mama. Iar ese... alergam de acasă pînă la mama Sofică și dela mama Sofică pînă acasă înapoi... îi ceream sfat și sprijin, greu vieții începuse și pentru mine. Opt ani mai tîrziu aveam două surori și un frate, nu mai eram singură.

Școala nu mi-a făcut mult necaz — am ceretat numai trei clase regulate... și curios... dacă învățam lecția nu mă întreba nime, iar dacă nu învățam nime nu-mi zicea... învăț.

Dar în oarele de limba germană eram mai atentă. . . .

Cînd se cetea «Klein Roland» sau «das Lied vom braven Mann» simțeam că-mi bate inima mai iute, profesorul mă întreba, dacă mi-a plăcut... iar eu... ridicam capul în sus... aveam simțul că prin întrebarea lui mi-a spus o laudă mare.

Maria Cunțan.

Icoana acoperită din Sais

(După Schiller).

Un tiner însetat de adevăr
 Veni la Sais în Egipt să 'nvețe
 A preoților tainică știință,
 Și mintea-î ageră-l purta în zbor;
 Dar rîvna-l împingea tot mai departe,
 Cu greū îl potolia învățătorul
 Adesea neastîmpărul. «Ce am,
 Dacă n'am totul», — tînărul zicea; —
 «Începe-aici: mai mult sau mai puțin?
 E adevărul tău, ca și averea,
 O sumă numai, care poți s'o ai
 Mai mare sau mai mică, dor o ai?
 Nu este unul și nedespărțit?
 Ia o coloare curcubeului,
 Un singur sunet dintr'o armonie,
 Și tot ce-ți mai rămîne nu-î nimic,
 Lipsind desăvîrșirea ce te încintă».

Vorbînd odată astfel, se opriră
 Într'o rotondă singuratică
 Și tînărul zări o uriașă
 Icoan' acoperită. Cu mirare
 Privi pe 'nvățător, zicînd: «Ce este,
 Ce se ascunde după vâl acolo?»
 «E adevărul», fu răspunsul — «Cum?
 Eū caut numai adevăr și iată
 Că tocmai adevărul mi-l ascundeți?»

«Îi cere seama zeei», îi răspunse
 Învățătorul. «Nimeni, numai eū,
 A zis, voi ridica odată vâlul.
 Și cine îmi ridică vâlul sfînt
 Cu mină vinovată mai degrabă,
 Așa a zis» — «Ei?» — vede adevărul.» —
 «Ciudat oracol! Și tu însuși, spune,
 Să nu-l fi ridicat decî niciodată?» —
 Eū? Nu! Și nici că am simțit vre-odată
 Ispita.» — «Nu 'nțeleg. Cînd mă desparte
 De adevăr numai un vâl suptîre» —
 «Și-o lege»,-i curmă vorba învățătorul,
 «Mai mare, fiule, decît ai crede,
 E vâlul, pentru mîna ta ușor,
 Dar greū ca plumbul pentru conștiință».

Pe gînduri, merse tînărul acasă;
 Dar setea de-adevăr îi fură somnul,

Se zvîrcolește chinuit pe pat
 Și, pe la miezul nopții, se ridică.
 La templu-l duce fără voie pasul.
 Îi fu ușor de tot să urce zidul,
 Și 'n mijlocul rotondei părăsite
 Îl poart' o săritură îndrăzneată.

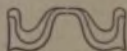
Și iată-l decî sosit; cu groază mută
 Îl împresoară liniștea de moarte,
 S' aude numai un răsunset gol
 Al pașilor în tairicile cripte.
 De sus, străbate prin deschisa boltă
 Lumina palidă, albastr' a lunei,
 Și fiores — un zeū aieve parcă —
 Lucește 'n întunerecul din templu,
 În vâlul lung, figura uriașă.

S' apropie cu pași șovăitori;
 Acum întinde mîna îndrăzneată,
 Dar reci fiores îi trec prin trupul cald
 Și brațe nevăzute îl resping.
 Nefericitele, ce vrei să faci?
 Îi strigă 'n piept o voce credincioasă.
 Să ispitești pe cel atotputernic?
 Căci: nimeni, numai eū, — oracolul
 A zis, — voi ridica odată vâlul.
 Dar n'a adaos tot oracol:
 Cine-l ridică, vede adevărul?
 «Fie ce-ar fi! Eū totuși îl ridic».
 El strigă cu glas tare: «Vreaū să-l văd».
 Să-l văd!

Răspunde 'ngîinînd prelung ecoul.

A zis și-a ridicat pe urmă vâlul.
 «Și», mă întrebați, «ce i s'a arătat?
 Nu știū. Perit și fără conștiință,
 Așa-l găsiră preoții în templu,
 A doua zi, întins lingă icoană.
 Ce a văzut și ce-a aflat acolo,
 El n'a spus niciodată. Pe vecie
 Perise veselîa vieții sale,
 De-un chin adînc s'a prăpădit cu zile.
 «Vai», răspundea cu jalnică mustrare
 Cînd stăruiau cu întrebări în juru-î,
 «Vai celui care-a străbătut prin vină
 La adevăr; căci nu-î va fi prielnic!»

I. Borcia.

CRONICĂ.

Schiller. La nouă Maiu s'au împlini o sută de ani dela moartea marelui poet german Schiller. Iar poporul german de pretutindenî, pătruns de mărețele idei ale celui șșit din sinul lui, a serbat cu multă însuflețire și pietate aceasta aniversare. Poate din cei aleși ai puternicei Germanii nici unul n'a fost învrednicit de o mai sinceră și întinsă prăznuire ca și Schiller.

Revistele i-au dedicat numere întregi, s'au făcut ediții nouă a operilor lui, s'au scris cărti multe depre activitatea lui, iar în toate unghiurile, unde în Nemți mai există mindria conștiinței naționale, s'au aranjat serbări de preamărire, cum rar s'au mai văzut.

Cintărețului idealist al libeutății, pe care multe popoare astăzi o visează încă, închinăm și noi câteva pagini, căci lămuresc pe cetitorii despre legăturile lui Schiller cu literatura noastră. Am rugat inadins pe d. G. Bogdan-Duică să ne scrie articolul «Schiller la Români», știind că dsa se ocupă de mult cu influința literaturii germane asupra celei române, așa că dsa e cel mai competent în această materie. Pentru amabilitatea cu care ne-a ascultat rugămîntea îi aducem viile noastre mulțumiri și pe aceasta cale.

Premiul «Luceafărului». Vestim pe cei ce doresc a participa la concursul publicat în Nr. 6 că prelungim termenul de 1 Maiu încă pe o lună, adică pînă la 1 Iunie a. c. (stilul vechiu).

O. C. T.

Din Cluj. Pro domo, ceva ce, însă, nu vrea să fie nici împutare nici jalbă, ci o simplă dar smerită rugămînt la cel ce vrea și poate să o asculte. — Casina română din Cluj, singura fel de societate unde se mai poate grupa tinerimea universitară iară e în agonie. Care însă nu va să zică că stă să piară. Nici pomană. Numai așa e rostul, ori osinda ei, să fie în vecinică agonie — un fel de peatră a lui Sisif. Ce să faci, nu-s parale! Și nu este un local cuprinzător, nelipsit de toate celea de lipsă pentru membrii cari cearcă și distracție ușoară și instrucția neapărată a unei mănoase biblioteci și a unei mari circulații de reviste și ziare. Desigur că nici din considerabilele ajutoare financiare ce se dau la an, nu se poate întrăma pentru totdeauna biata oficioasă. «Serum»-ul ei nu poate fi decit un fond care ne-ar da cel puțin cîte 600 cor. la an. Cel puțin! căci nici una mie încă nu ar fi «cel mult». — Ei, noi avem tocmai în Cluj două fonduri — unul părgănit, a cărui socoteală anuală se închee de obicei cu pasive, și altul

care trăește cam așa ca și Mahomed, între cer și pămînt. Sint: fondul pentru școala de fete și fondul dnei Ioana Bădilă, pentru un internat al universitarilor. Amîndouă scopuri fără nădejdea și, poate, chiar fără rostul izbîndirei. Oare jgînită ar fi pietatea datoare nobilei intenții a fundatorilor, dacă aceasta s'ar schimba de cătră urmași în fond tot pentru acelaș scop, dar pentru o necesitate mai impetuoasă, de care chiar înșiși s'ar fi îngrijit să o fi cunoscut? Cred că voi fi înțeles?

Ori, de se mai găsește un suflet jertfitor — și cunoscător acum — îl rugăm cu tot năcazul inimii noastre: dee-ne numele d sale să-l punem alături cu a lui Petru Maior!!

S. D.

Salonul societății artiștilor francezi, deschis la 1 Mai în Paris, a primit portretul în mărime naturală a fostului ministru Vasile Lascar, lucrăt de dl *Costin Petrescu*, cunoscutul pictor.

Tot odată anuntăm, că dsa a avut amabilitatea să ne promită unele reproducții după tablourile d sale.

Vasile Petri. La 1 Faur a. c. a încetat din viață Vasile Petri, unul dintre cei mai distinși pedagogi români, care a muncit aproape o jumătate de secol pe terenul culturii noastre naționale.

Încă de tînăr el a dat semne de o deșteptăciune și un talent extraordinar.

După ce la 1857 terminase cursul mai înalt de pedagogie în Praga, inspectorul școlar general pentru toată Bohemia, Maresch, înaintînd raportul său cătră Viena, zice între altele:

† VASILIE PETRI.

«testimoniul lui Petri este cel mai excelent din cite am subscris vreodată».

L-am auzit de multorî vorbind despre timpul de 4 ani, cit a petrecut în Praga. Cu cită mîndrie spunea el atunci că, la temele scripturistice, profesorul lua totdeauna tema lui și o cetea în fața elevilor și o presenta turtora, ca model.

De la 1857 — 1860 a funcționat ca învățător la școala capitală din Năsăud. La 1860 ministerul din Viena l-a numit de prim profesor la preparandia din Năsăud, unde rămase pînă la 1869, iar la 1870 denumit profesor ordinar la preparandia de stat din Deva, unde rămase abia trei ani de zile. Trecînd la pensie, a fost ales director la școalele grănitărești din fostul regiment I. cu sediul în Sibiu. În calitatea aceasta a funcționat însă numai pînă la 1875, cînd se retrase cu totul la căsălia proprie din Năsăud, unde petrecu pînă în momentele din urmă. (Vezi: Luceaf. No 3—1905.)

Moșul.

CĂRȚI ȘI REVISTE.

Sămănătorul. An. IV., No. 1—12. În fruntea fiecărui număr cite un articol al d-lui Iorga asupra chestiunilor, la ordinea zilei. — Povestiri și schițe cu subiecte luate din viața dela țară, în parte și din cea dela oraș, toate frumoase și românești. Dintre ele se impun mai mult cele semnate M. Sadoveanu și C. Sandu-Aldea. — Poezii de Șt. O. Iosif, Vilsan și Cerna. — În un articol «Primăvara literară» d. S. Mehedinți răspunde magistrat revistelor Viața nouă. D-l I. Scurtu face o amănunțită și justă analiză a piesei «Manasse», care, cu toate tendințele ei semite, e aplaudată mereu pe scena Teatrului din București. În Cronică se dau sfaturi scurte și se apreciază sau osîndesc cărțile și revistele apărute. În una din aceste cronici sîntem muștrați pentru «Viața Nouă», față de care ni se cerea să luăm o poziție mai «pronunțată». Cele scrise de noi le menținem absolut, apărîndu-ne prin asta independența în vedrî, pe care nu o putem subordona nimăru. Apariția revistei pomenite înteressa prea puțin pe cetitorii noștri, pentru ca să se fi simțit trebuința pornirii unui război împotriva-i. Astfel de erezii literare la noi nu prind, — prin urmare la ce luptă? În Regat e altceva. — Acum fiindcă sîntem direct provocați, ne vom și răfăi singuri.

La Șezătoare piesă populară într'un act și în versuri de Constantin Calmuschi, Galați 1905. În anii din urmă în România se dă o deosebită atențiune țărănilor dela sate «Chestiunea țărănească», pe care au călătorit alțiia politicieni bun numai de gură, preocupă serios și sincer pe luminații bărbați dela cîrma statului. E îmbucurătoare mai ales sîrghița cu care începe a se propaga de sus cultura printre țărani. În multe comune s'au

înființat așanumitele «șezători sătești», unde se țîn conferințe etc. și teatre pentru popor, pe scena cărora se joacă de țărani piese patriotice și morale, o astfel de piesă e și cea din fruntea acestor șire, în care se proslăvesc, cu căldură și într'o formă reușită, serbările lui Ștefan-cel-Mare din vara trecută.

Carte de cetire pentru cl. I. și II. gimn. de Ion Popea, revăzută de Dr Constantin Lacea, Brașov, 1905. D-l Lacea a făcut un bun serviciu învățămîntului secundar, publicînd în o nouă ediție aceasta «Carte de cetire» a bunului și blindului profesor Popea. Bucățile sînt cu pricepere alese și îmbogățirea cu piese nouă și bune, ireproșabilă.

Gh. Silvan, Valea-Albă. 1476, Roman războinic, «Editura Romanelor istorice», București, 1905.

E un roman din vremea lui Ștefan-cel-Mare, scris anume pentru anul 1904. Intențiunea autorului de a reinvia vremurile bătrîne e curată și vrednică de cea mai mănoasă laudă... așa că e mai bine a se accentua numai asta fără a intra într'o analiză amănunțită a țesăturii romanului, în care urzeala e încărcată de prea multe flori ciudate și încurcată de prea multele ițe.

Biblioteca scriitorilor români a «Minervei» din București, s'a îmbogățit cu două volume prețioase: *Teatru* vol. III. de V. Alexandri, cu o prefață despre proiectele și fragmentele dramatice ale poetului, scrisă de d. II. Chendi și E. Carcalechi; — *Poezii* de Dimitrie Bolintineanu, cu o prefață prea frumoasă și concisă de poetul nostru Șt. O. Iosif.

«**Viața nouă.**» An. I, No. 1—5. În numărul prim al acestei reviste se afirma că drumul ce și l-a ales în timpul din urmă literatura românească e o rătăcire. Cel ce spunea acestea e profesor la universitatea din București — fiul ardeleanului naționalist Aron Densusianu — prin urmare o autoritate în materie. Așteptam ca numerile următoare să ne dovedească aceasta afirmație prin o analiză obiectivă, temeinică și deamă de revista unui profesor universitar, al cărui cuvînt ne-am obicinuit să-l cinstim. Mai așteptam să ni se deie în corpul revistei bucăți de o nelăgăduită valoare artistică care se reogindească puterea de creațiune a sufletului românesc. Aceste le așteptam dela o revistă serioasă, care are pretenția de a face o școală literară.

Viața nouă face, însă, cu totul altceva. Se întrece cu *Românul Literar* să dovedească că *Junimca* dela Iași n'are nici un merit, că decadenții francezi nu-s decadenți, că a ceti și culege documente nu-l lucru mare — pentru cine le știe, evident că nu — că Lecca e cel mai artist poet din generația tină și a. m. d. Asta-l o muncă îngrată de pamfletari, care e vrednică numai de compătămire. — Directorul revistei în *moisaicele* d-lui — cărora noi le-am zice mai nimerit *șari-vari* — se acată și de noi. Că d. Ovid Densusicnu dușmănește

Junimea, se esplică prin atavism; că nu se încapă cu colegii d-sale dela *Sămănătorul* încă e de 'nțele, cunosându-l ambiția de a usurpa, pentru sine, domnia actualului împărat al cugetării românești — probabil drept recunoștință pentru aprecierea si-ceră și cinstită a acestuia din «l'Indep. roumaine», — dar hirjonirea dsale cu noi nu-și găsește tălnăcirea decit în o nefe-ricită eclipsare a constienței, în care uită împrejurările cu care avem să dăm piept aici, împrejurări pe cari, prin ascendență, dsa ar trebui să le cunoască foarte de-aproape.

Dlu' Densușianu i-a cășunat să culeagă din revista noastră material, pentru o antologie de curiosități literare. Ciudat! La ce atita osteneală? Mai curind și cu mai ma' șanze de reușită își poate întruchipa aceasta fericită ic'ee adunindu-și poeziile dsale complete, scoțindu-și în a ll-a ediție drama celebră «Intre două lumi» și spicuiind perle din «cel mai artist poet», de pildă:

De cînd Biblia ne spune
Că 'n munți păstorii s'au ivit, —
Afară doar de vre-o minune
Cu vr'unul poate polett,
Nu e nimic mai sec sub soare,
Mai slut, cu țoale mai murdare,
Mai prost și mai desgustător
Ca un păstor.

Său :

Toamnă. Noapte. Ploaie. Vînt.
Nici o umbră pe pămînt.

Său :

Ziua Noptii întinde mîna
Peste cîmpul răcorit;
Iar luceafărul privește
La o broască în extaz
Care stelelor vorbește . . .

Iată antologia gata! *Extaziază-te*, d-le Densușianu, pentru un astfel de *mosaic*, în care dă-i locul de cinste și lui Ervin al D-tale!

Revista Idealistă An. III., No. 1—2. Revista d-lui M. G. Holban publică conferențele d-lor M. Demetrescu: Cîteva din calitățile superioare ale poporului englez și Dr. Socoliu: Nemurire și fără suflet; continuă scrierile marelui critic francez F Brunetiere asupra lui E. Renan și sfîrșește romanul *Frica de viață* de H. Bordeaux. Mai cuprinde două povestiri de N. Floraru și I. Ciocirlan, un studiu judicios despre Problema (?) austriac, datorit d-lui G. Duca; poezii și cronici muzicale și teatrale. În buletinul literar se fac aprecieri exclusiv elogioase — neadmise la revistele mari apu-sene, după chipul și asemănarea cărora se redactează R. I. — asupra cărților indigene și se iaă note prețioase, de multeori, despre mișcarea literară din Franța.

POȘTA REDACȚIEI.

Colaboratorilor acestei rubrici. Vă vestim o bucurie. O revistă din București scrie: «nu e nevoie de Poșta redacției, răspunsurile le dă sumarul acestor reviste». Ați înțeles?! Aveți o revistă specială numai pentru Dvoastră. Aviz și redacțiilor cari, în lipsă de coșuri redacționale, nu știu ce să facă cu manuscrisele. Adresa revistei: «Viața nouă», Calea Victoriei 184.

«Destăinuire» are strofe admirabile. Unele trebuesc netezite. Comunică-ne negreșit adresa exactă.

Drinel. Reîntoarce-te D-tale, chiar acum de-odată cu primăvara, ne-a înduioșat. Am simțit toată sinceritatea mărturisilor D-tale: *voiu încerca să merg și eu pe calea cea dreaptă a literaturii românești.* «Am să 'ncerc» . . . e o vorbă de apostat, pe cari mulți o vor repeta incurînd . . . Vor încerca, împreună cu D-ta, mulți să-și premenească sufletul, pocăindu-se, și unora poate le va ierta D-zeu păcatele din trecut . . . Cele trimise nu sînt lucruri slabe, dar n'au nota nouității și originalității.

... Ascult pe tata o poveste

Și sînt frumoase vremile aceste,
Alit de blind, de cald repovestite!
Ce vremi au fost! Ce vrăji ne 'nchipuite!
Că 'n lumea noastră par ca o poveste.
Azi nu mai-s vremi patriarcale,
S'a turburat a vieții blindă cale . . .

În ochi ai farmecul visării,
Cînd pică umbrele 'nserării.
Pe buze moi, catifelate,
Tu porți surisuri neuite . . .
Ești visul alb întruchipat
De-un Praxitele 'namorat . . .
Dar ce e frumsețea toată,
Cînd nu e inimă să bată . . .!

Sînt versuri frumoase, dar ne par un ehou echivoc al repeta mereu sufletele puțin roditoare. Mai trimite-ne și altele și crede-ne că vom fi veseli cînd veți fi iarăși între noi, dacă se poate, cu alt nume.

Moș Marian povestește slăbuț. Mai du-l la școală. **Rectificare.** La pag. 176 (No. 8.) a se ceti «preotul Constant Pop», în loc de Zagrai. Celelalte greșeli strecurate se pot ușor înțelege și îndrepta.

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.	Ediția de lux: 20 cor. Str. 25 cor. pe an
Prețul acestui număr 50 b.	Ediția simplă:
în România 65 bani	Pe 1 an 12 cor., pe jumătate de an 6 cor.
	Pentru străinătate 1 an 16 cor

Redacția și Administrația:
IV., STR. ZÖLDFÄ, 7.

Tipografia «POPORUL ROMÂN», Budapesta, VII., Amazon-u. 6—8.

APARE SUPT DIRECȚIA D-LOR:

ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TÂSLĂUANU.

PROPRIETATEA ȘI EDITURA REDACȚIEI.

Red.-resp.: MIHAI STAN.

„ARDELEANA”⁶⁶

INSTITUT DE CREDIT ȘI DE ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII.

SEDIUL: **ORĂȘTIE**, CASELE PROPRII.

◁ Fondată la 1885. — Capital social: 500,000 cor. — Fonduri: 399,000 cor. ▷

Starea depunerilor: peste 2.400,000 cor.

Primește: Depuneri spre fructificare, dela particulari cu 4¹/₂% fără anunț, cu 5% cu anunț, iar dela corporațiunii culturale cu 5% interese.

Darea de venit după interese o solvește institutul separat.

Depuneri și ridicări făcute **prin poștă** se efectuează cu **reîntoarcerea poștei**.

IMPORT DE CAFEA ȘI TEA ROMUL PASCU, FIUME.

Cafele.

Nrul	La comandă e bine să se amintească și numărul cafelei	1 Ker.		5 Ker.	
		C. 141	C. 140	C. 141	C. 140
1	Santos, naturală și aleasă	2	50	12	50
2	Menado-Liberia, cu boabe gălbuie, foarte mari	2	90	14	50
3	Rio-mărgel, are un gust foarte bun	2	90	14	50
4	Portorico, foarte căutată, mărime mijlocie	2	80	14	50
5	Portorico-Piraldi, cel mai fin soi de Portorico	3	60	18	—
6	Cuba, fină	3	—	15	—
7	„ mai fină	3	20	16	—
8	„ cea mai fină	3	50	17	50
9	„ -mărgel, calitate foarte bună	3	20	16	—
10	„ -specialitate, de fineță rară, boabe mari foarte frumoasă	3	70	18	50
11	Jamaica, cunoscută pretutindenea de cafea bună	3	10	15	50
12	Java Vineție, foarte frumoasă, cu boabe egale	3	30	16	50
13	Java Aurie, soiul ca menado, ușoară	3	40	17	—
14	Neylgherry, cafea grea, foarte recomandabilă	3	40	17	—
15	Ceylon, fină	3	50	17	50
16	„ plantațiune, cel mai fin soi de Ceylon	3	80	19	—
17	„ mărgel, plantaț, cel mai fin soi de „	4	20	21	—
18	Mocca arabă, tare zdrobită, dar foarte fină	3	60	18	—
19	Rio mărgel — Cuba Nr. 6	—	—	14	75
20	Portorico Nr. 4 — Cuba mărgel amestec de	—	—	15	25
21	Java Aurie — Jamaica } amestec de	—	—	16	25
22	Mocca — Cuba specialitate } cafea	—	—	18	25

Promit serviciu prompt și cu acuratețe, rogind P.T. publicul românesc pentru binevoitorii sprijin.

Cu profundă stimă:

Import de cafea și tea
ROMUL PASCU, FIUME.

Kurczk & Tsa

Primul institut de chemigrafie!

Esecută clișee în aramă și ținc, pe lângă garanție și prețuri moderate.

Budapest, vii. Szentkirályi-utca-13

„Luceafărul”

REVISTĂ LITERARĂ

— apare de două ori pe lună —

supt direcțiunea d-lor

Alexandru Ciura, Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu.

Ediția specială de lux: pe an ... 20 coroane
pentru România ... 25 coroane
Ediția de până acum: pe an ... 12 coroane
Pentru proești săraci, învățătoși și studenți: în Ungaria pe 1 an ... 7 coroane
în România pe 1 an ... 12 coroane

Redacția și administrația:
Budapesta, IV., Zöldfa-utca 7.